

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»

ПЛУЖНИК АНДРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 330.368

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МІСТ В УКРАЇНІ**

**Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством**

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Полтава – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор економічних наук,
професор, завідувач кафедри
менеджменту і логістики
Комеліна Ольга Володимирівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» Міністерства
освіти і науки України.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Заяць Тетяна Анатоліївна**, завідувач
відділу проблем формування соціального капіталу (Інститут демографії та
соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, м. Київ);

доктор економічних наук, професор **Парубець Олена Миколаївна**, професор
кафедри фінансів, банківської справи та страхування (Національний
університет «Чернігівська політехніка» МОН України).

Захист відбудеться 23 березня 2021 р. об 11 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 44.052.03 у Національному університеті «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» Міністерства освіти і науки України за адресою:
36011, м. Полтава, Першотравневий проспект, 24.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Міністерства освіти і науки
України за адресою: 36011, м. Полтава, Першотравневий проспект, 24.

Автореферат розіслано ___ лютого 2021 року.

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради Д 44.052.03,
доктор економічних наук, професор

В.П. Дубіщев

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За прогнозами ООН, до 2050 р. майже 70 % населення планети мешкатиме у містах, а урбанізація перетвориться на одну з найбільш радикальних тенденцій XXI століття. Сучасні мегаполіси охоплюють більше 40 % світового населення й утворюють близько 60 % світового ВВП. Отже, у національній економіці країн світу міста перетворюються на визначальну складову забезпечення економічної безпеки національної економіки та є міцно інтегрованими у світові глобалізаційні процеси. Такі зміни призвели до подальшої концентрації виробництва у містах, виникнення загрозливих тенденцій у формуванні міського середовища, його соціальної та екологічної складових, поглиблення проблем сталого розвитку країн і регіонів насамперед у питаннях, що стосуються забезпечення населення доступним житлом, наявності, сучасності та безпечної діяльності інфраструктури, надання основних послуг, продовольчої безпеки, охорони здоров'я, освіти, гідної роботи, екологічної безпеки й природних ресурсів тощо. За таких умов місто як об'єкт економічної безпеки національної економіки потребує розроблення нової концепції формування його організаційно-економічного забезпечення у системі безпекоорієнтованих цілей та пріоритетів сталого розвитку з урахуванням світових і національних викликів.

Проблемам економічної безпеки національної економіки та її складових у науковій літературі приділено достатньо уваги. Зважаючи на специфіку забезпечення економічної безпеки міста й високий рівень його інтегрування в економіку країни, важливо врахувати існуючі наукові підходи щодо дослідження економічної безпеки на національному рівні (В. Геєць, О. Барановський, В. Білоус, І. Бінько, З. Варналій, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, Б. Кваснюк, Т. Ковальчук, О. Комеліна, В. Маргасова, В. Мунтіян, Н. Нижник, С. Онищенко, Є. Олейніков, Г. Пастернак-Таранушенко, О. Парубець, К. Петрова, С. Пирожков, В. Сенчагов, Г. Ситник, А. Сухоруков, І. Червяков, В. Шлемко та інші) й рівні регіону (Т. Агапова, А. Татаркіна, П. Беленький, В. Войцеховський, З. Герасимчук, С. Злупка, Б. Данилишин, Є. Бойко, М. Долішній, М. Козоріз, В. Онищенко, А. Кукліна, Я. Побурко, О. Ральчук, О. Хомра, Л. Семів, А. Федорищева та інші). Специфіку дослідження економічної безпеки міста представлено у роботах Т. Заяць, Ю. Романовської, Т. Клебанової та ін. У працях зарубіжних учених питання економічної безпеки міст здебільшого розглядаються у поєднанні економічних і соціальних процесів (W. Bossert, C. D'Ambrosio, K. Clark, J. Ghislandi, F. Guvenen, F. Karahan, S. Ozkan, J. Song, J. Hacker, G.A. Huber, P. Rehm, M. Schlesinger, R. Valletta, D. Kahneman, L. Osberg, A. Sharpe, N. Rohde, K.K. Tang, D.S. Prasada Rao, B. Western, D. Bloome, B. Sosnaud, L. Tach, Portney E. Kent, A. Caragliu, Bo C. Del, P. Nijkamp та інші). Але в умовах переходу міст на модель сталого розвитку й появи новітніх загрозливих тенденцій їх функціонування вагомий науковий доробок учених потребує перегляду та модифікації засад формування організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки міста.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідних робіт Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» у процесі виконання держбюджетних тем: «Економічна ефективність та соціальна стабільність розвитку регіонів у системі забезпечення економічної безпеки України» (номер державної реєстрації 0112U001461), де автором досліджено зміст економічної безпеки міста, сформульовано поняття комплексної системи забезпечення економічної безпеки міста, її мету, принципи, суб'єктність, об'єктність, елементи, функції, обґрунтовано напрями вдосконалення організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки міст в Україні; «Методологічні засади забезпечення соціально-економічної безпеки регіону» (номер держреєстрації 0118U001096), де автором досліджено місто як підсистему регіону та країни, яка має свої специфічні властивості, особливості формування джерел ресурсного забезпечення, що визначають параметри стану економічної безпеки, визначено напрями вдосконалення нормативно-правової бази функціонування міста у системі пріоритетів сталого розвитку.

Крім того, у рамках науково-дослідної теми «Адаптація системи управління до викликів середовища» (номер державної реєстрації 0116U002880) кафедри менеджменту і логістики Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» розроблено організаційні засади моніторингу економічної безпеки розвитку міст, а також запропоновано методичні підходи до формування інформаційно-аналітичної системи моніторингу міста як складної підсистеми національної економіки.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в поглибленні теоретичних засад, удосконаленні методичних підходів та розробленні практичних рекомендацій щодо формування організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки міст України в умовах сталого розвитку.

Згідно з поставленою метою у дисертаційній роботі визначені й розв'язані такі завдання:

розкрити особливості формування організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки міста у сучасних умовах;

визначити системні характеристики економічної безпеки міст і структуру її формування;

узагальнити та систематизувати сучасні зарубіжні підходи до забезпечення економічної безпеки міста у системі пріоритетів його сталого розвитку;

схарактеризувати функціональні характеристики економічної безпеки міста й здійснити класифікацію ризиків і загроз реалізації моделі сталого розвитку міста;

запропонувати методичні підходи до оцінювання економічної безпеки міста з урахуванням зарубіжного досвіду;

обґрунтувати науково-методичні підходи до здійснення моніторингу забезпечення економічної безпеки міст;

розробити концептуальний підхід до управління розвитком міст та реалізації безпекоорієнтованої моделі сталого розвитку;

обґрунтувати напрями вдосконалення механізму організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки міст України в умовах сталого розвитку.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення економічної безпеки міст.

Предметом дослідження є теоретичні засади, методичні підходи й практичні аспекти формування організаційно-економічних засад забезпечення економічної безпеки міст в умовах сталого розвитку України.

Методи дослідження. Теоретичною основою дослідження стали фундаментальні положення сучасної методології досліджень, економічної теорії, безпекознавства, глобальної, національної та регіональної економіки.

У процесі розв'язання поставлених завдань у роботі використовувалися загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, а саме: *теоретичного узагальнення, наукової абстракції та системного аналізу* (при дослідженні теоретичних засад формування організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки міста); *економіко-статистичний і графічний* (для виявлення загрозливих тенденцій у розвитку міст України й оцінювання стану їх економічної безпеки); *порівняльного аналізу* (для уточнення критеріїв класифікації міст за рівнем їх розвитку та характером прояву загроз і ризиків, систематизації даних); *кореляційно-регресійного аналізу* (при встановленні залежності між рівнем економічної безпеки міста та її складовими); *економіко-математичного моделювання й інтегрального оцінювання* (щодо розрахунку інтегральної оцінки економічної безпеки на прикладі міст); *компаративний аналіз* (при виявленні переваг та обмежень індикаторів для оцінювання економічної безпеки регіону), *стратегічного й проектного аналізу* (для обґрунтування нових моделей розвитку міст у сучасних умовах).

Інформаційну базу дослідження складають закони України й нормативно-правові акти з питань соціально-економічного розвитку міст в умовах проведення реформи децентралізації, сталого розвитку, Державна стратегія регіонального розвитку, стратегії розвитку областей України на період до 2027 року, міжнародні угоди між Україною та ЄС, офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, монографічні видання, довідкові й аналітичні матеріали міжнародних інституцій і ООН, ресурси мережі Інтернет, власні розрахунки.

Наукова новизна отриманих результатів. Основний науковий результат полягає у розробленні пропозицій щодо оновлення організаційно-економічних механізмів та інструментарію забезпечення економічної безпеки міст в умовах реалізації сталого розвитку в Україні.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в такому:

удосконалено:

науково-методичний підхід щодо дослідження економічної безпеки міста як складової регіону й країни, де його стан, стійкість та стабільність функціонування визначаються сформованістю й результативністю діючого організаційно-економічного механізму, що водночас має забезпечити

економічну, соціальну, екологічну результативність реалізації безпекоорієнтованих цілей та пріоритетів сталого розвитку міста;

науково-методичний підхід щодо оцінювання економічної безпеки міста як соціально-економічного ядра регіонального, національного, глобального простору, що, на відміну від існуючих підходів, має інтегрований вплив на розвиток регіону, країни у цілому; базується на принципах побудови організаційно-економічної моделі забезпечення сталого розвитку міста з урахуванням безпекових аспектів (економічних, демографічних, соціальних, екологічних тощо), статусу міст, результативності організаційних й економічних заходів за критеріями вразливості верств населення та домогосподарств, які перебувають у складних життєвих обставинах; можливості соціальної підтримки та надання соціальних послуг вразливим верствам населення, а також сприятливого міського середовища для переходу на інноваційний шлях розвитку на основі задіяння наявного потенціалу людських ресурсів міста;

науково-методичний підхід до визначення протиріч між станом економічної безпеки міст, наявним потенціалом просторового розвитку та рівнем реалізації безпекоорієнтованих цілей і пріоритетів сталого розвитку, в основу якого покладено використання індикаторного й функціонального аналізу для оцінювання економічної безпеки регіону, інтегрального оцінювання взаємозалежних показників просторового розвитку та взаємозв'язків складових економічної безпеки міст. Запропонований інформаційно-аналітичний інструментарій дозволяє оцінювати результативність, відкритість і прозорість діяльності органів місцевого самоврядування, визначати пріоритети та заходи щодо виявлених проблем, забезпечувати протидію виникненню реальних загроз і їх нейтралізацію з метою забезпечення економічної безпеки національної економіки;

концептуальний підхід до формування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки міста та методології реалізації проектного підходу в діючій системі управління міста як складної соціально-економічної системи, що, на відміну від існуючих підходів, ураховує європейський досвід; містить чітко визначений алгоритм дій; обґрунтовані принципи співпраці з приватним бізнесом; напрями активізації розвитку державно-приватного партнерства як на рівні міста, так і на рівні регіону; а також інструменти стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва;

дістало подальшого розвитку:

підходи до організації моніторингу економічної безпеки міст і реалізації цілей сталого розвитку з урахуванням особливостей збереження життєво важливих соціальних складових функціонування суспільства та держави; тенденцій розвитку домогосподарств і ризиків їх функціонування під впливом чинників інфляції, зміни політичної ситуації, безробіття, розвитку тіньової економіки тощо; підходи до визначення самооцінки домогосподарств з питань економічної безпеки їх функціонування та інтегрального підходу до їх стану на основі існуючих статистичних спостережень;

напрями формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки міст, інтегрованої у національну економіку, а також запропоновані інструменти мобілізації й концентрації матеріальних, фінансових, трудових та інтелектуальних ресурсів, їх раціонального й ефективного використання дають змогу забезпечити економічну безпеку міст та попередити формування економічних і соціальних ризиків. Це створює основу для поєднання концепції розвитку Smart-city та економічної безпеки міста за критеріями інноваційності й економічної безпеки, Smart-адаптації бізнесу, моделі «GREEN CITY» тощо, де головними інструментами реалізації є стратегічне планування, довго- та короткострокове прогнозування, проектування, бенчмаркінг.

Практичне значення одержаних результатів. Практична цінність розробок автора полягає в тому, що вони є достатньо обґрунтованими, ураховують кращий світовий досвід, розроблені теоретичні положення й методичні підходи можуть бути використані для забезпечення безпекоорієнтованого сталого розвитку міст, регіонів, країни, в аналітичній і прогностичній роботі органів місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, а також при формуванні державних, регіональних, місцевих стратегій сталого розвитку територій і програм їх реалізації.

Департаментом соціального захисту населення Полтавської обласної державної адміністрації схвалено науково-методичний підхід до оцінювання економічної безпеки міста як соціально-економічного ядра регіону та пропозиції щодо формування нової організаційно-управлінської моделі забезпечення розвитку міста з урахуванням безпекових аспектів (економічних, демографічних, соціальних) (лист 05.2-43/7154 від 19.08.2020); Департаментом економічного розвитку, торгівлі та інвестицій Полтавської обласної державної адміністрації зазначено важливість практичних результатів автора стосовно координації діяльності міськвиконкомів з урахуванням створення територіальних громад Полтавської області, а також застосування проектного підходу та методології його реалізації на прикладі м. Полтава як складної соціально-економічної системи, що враховує європейський досвід (лист № 02.1-17/2750 від 18.08.2020); Полтавським обласним центром зайнятості Державної служби зайнятості України позитивно оцінено пропозиції автора щодо здійснення моніторингу й організації статистичних спостережень безпекової складової національної економіки; дослідження особливостей розвитку домогосподарств та ризиків їх функціонування (16/17/2196-20 від 18.08.2020); Управлінням адміністративних послуг Полтавської міської ради (лист № 01-14-02-11/215 від 19.08.2020, лист № 03.1-07/3087 від 28.12.2015) підтримано пропозиції автора стосовно розвитку інфраструктури, підтримки підприємництва, спрямовані на подолання адміністративних і економічних бар'єрів розвитку бізнесу та бізнес-об'єднань в умовах діджиталізації економіки, забезпечення якості адміністративних послуг з дотриманням принципів їх надання (відкритість, прозорість, запобігання корупційним діям, усунення посередницьких послуг; вільний доступ суб'єктів підприємництва до інформації тощо).

Наукові розробки автора використовуються у навчальному процесі Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» при викладанні дисциплін «Інноваційна економіка й інноваційна політика», «Реінжиніринг бізнес-процесів», «Стратегічне управління», «Управління проектами» (довідка № 71-9-2788 від 29.12.2017). Розроблені в дисертації підходи й рекомендації становлять методичну основу оцінювання результативності сформованої системи забезпечення економічної безпеки міст та національної економіки, управління сталим розвитком міст України на інноваційній основі й обґрунтування відповідних напрямів її вдосконалення. Практична цінність пропонованих проектних методів управління на рівні міст під час реалізації проектів сталого розвитку підтверджується одержаними автором міжнародними сертифікатами («PROFESSIONAL AGILE LEADERSHIP», CERTIFICATE ID: 529973, May 2, 2020; «Certified SAFe5 Release Train Engineer», May 27, 2020; CERTIFICATE ID: 86147411-3857; «Certified SAFe5 Program Consultant», CERTIFICATE ID: 86668665-9903, JUNE 19, 2020; «PROFESSIONAL AGILE LEADERSHIP – EVIDENCE-BASED MANAGEMENT», CERTIFICATE ID: 621871 January 9, 2021) та ін.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеним науковим дослідженням, у якому розроблено нові теоретичні положення, методологічні підходи й практичні рекомендації щодо забезпечення економічної безпеки міст та їх переходу до безпекоорієнтованої моделі сталого розвитку. Наукові положення, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. Внесок автора, викладений у наукових працях, опублікованих у співавторстві, конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові результати дисертаційної роботи пройшли апробацію й отримали схвальну оцінку на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Зокрема, матеріали досліджень було представлено на всеукраїнських науково-практичних конференціях «Реформування економічної системи країни: теоретичні та практичні аспекти» (Тернопіль, 2012), «Сучасна економічна наука: теорія і практика» (Полтава, 2012), «Теорія і практика наукових досліджень» (Тернопіль, 2012), «Запорізький екологічний форум «Еко Форум – 2019», а також на міжнародних науково-практичних конференціях «Науково-технічний прогрес у ХХІ столітті» (Донецьк, 2012), «Фінансова безпека в системі забезпечення національних інтересів: проблеми та перспективи» (Полтава, 2012), «Сучасний стан та перспективи розвитку економіки України» (Львів, 2013), «Модернізація економіки: проблеми, шляхи розвитку та перспективи» (Дніпропетровськ, 2013), «Інноваційні економічні механізми для розвитку підприємств, регіонів, країн» (Дніпропетровськ, 2013), «Інновації та традиції у сучасній науковій думці» (Київ, 2013), «Шляхи стабілізації економічного стану в країнах СНД» (Одеса, 2013), «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту» (Сімферополь, 2013), «Promising problems of economics and management» (Montreal, Canada, 2015), «Actual problems of economics, management and law in modern social and economic environment» (Lisbon, Portugal, 2015), «BUILDING INNOVATIONS – 2019» (Полтава, 2019), «Сучасні

інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції» (Полтава, 2019), «Європейська проектна культура в Україні: стан, проблеми, перспективи» (Запоріжжя, 2020), «The 18th international conference information technologies and management» (Riga, Latvia, 2020).

Публікації. Основні наукові положення й результати досліджень за темою дисертації опубліковано в 30-ти наукових працях, серед котрих одна колективна монографія, 7 статей у фахових наукових виданнях України, з яких 2 статті у виданнях, котрі входять до міжнародних наукометричних баз, 5 статей опубліковано у наукових періодичних виданнях інших держав, 18 тез у матеріалах усеукраїнських та міжнародних наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій – 8,1 друк. арк., з котрих 6,5 друк. арк. належать особисто автору.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 225 сторінок комп'ютерного тексту, що містить 15 рисунків та 12 таблиць, з яких повну сторінку займають 2 рисунки і 5 таблиць, 10 додатків. Список використаних джерел містить 178 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі **«Наукові засади формування організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки міст в Україні»** розкрито сучасні підходи до розуміння змісту, сутності, структури економічної безпеки міста в системі забезпечення безпеки національної економіки, узагальнено міжнародні підходи до забезпечення економічної безпеки міста та формування їх організаційно-економічного забезпечення у системі безпекоорієнтованих цілей і пріоритетів сталого розвитку.

У роботі систематизовано критерії та класифікаційні підходи до поняття «місто» за функціональними ознаками (економічний, просторовий, соціальний); узагальнено сучасні міждисциплінарні концепції розвитку міст (соціологічні, демографічні, філософські, урбаністичні, соціальні, економічні, соціокультурні, індустріальні тощо). Визначено глобальну функцію міст як драйверів соціально-економічного розвитку світової економіки, країн, регіонів, що вимагає побудови нової моделі міста, цілей і пріоритетів економічного, соціального, культурного, екологічного, просторового розвитку.

Ідентифікація міста як об'єкта економічної безпеки у світлі проведеної в Україні реформи децентралізації та переходу до моделі сталого розвитку потребує врахування їх швидкого інтегрування до міжнародних економічних процесів, глобальних ланцюгів створення доданої вартості, а відтак подальшого уточнення їх статусу, ролі й значення міст в ієрархізації об'єктів в економічній безпекології. Запропоновано розглядати поняття економічної безпеки міста: 1) як умови, в яких перебуває місто під впливом дії зовнішніх факторів і внутрішніх чинників, що не провокують виникнення негативних процесів цієї системи (міста); 2) як стан захищеності населення міста з урахуванням

існуючих потреб людини у безпеці (матеріальні, морально-етичні, духовні, культурні тощо); 3) як стан міських систем життєзабезпечення, що забезпечує гідний рівень життя містян, економічну, соціальну, політичну стабільність розвитку міст; екологічну, демографічну, техногенну, духовно-моральну, психологічну сприятливість та інші умови для динамічного розвитку міста і реалізації інтересів особистості й суспільства. З позицій забезпечення сталого розвитку суспільства у системі глобальних викликів XXI століття ідентифіковано такі взаємопов'язані поняття, які можуть бути відповідним чином спроектовані на забезпечення економічної безпеки міста: сталий розвиток міст, уразливість міст, убезпечення розвитку міст.

Уточнення сутності об'єктно-видових проявів економічної безпеки міста створює основу для формування надійного організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки на національному рівні (захист від загроз і забезпечення безпеки), що потребує визначення підходів до оцінювання стану економічної безпеки міста з метою своєчасного виявлення загроз/небезпек, котрі формуються у внутрішньому та зовнішньому середовищі й попередити / уповільнити / пом'якшити їх наслідки, що можливо за наявності відповідного ресурсного та організаційного забезпечення; уточнення особливостей прояву економічної безпеки міст в Україні як взаємопов'язаної цілісності об'єктів економічного і соціального призначення, що функціонують у межах їх території, з урахуванням природно-ресурсної складової, яка призначена для виробництва матеріальних благ, надання послуг.

Доведено, що організаційно-економічне забезпечення економічної безпеки міста як складної, цілісної, інтегрованої у зовнішні процеси системи має не суперечити загальнонаціональній концепції комплексного управління сталим розвитком міст, забезпечити баланс довгострокових цілей сталого розвитку і короткострокових інтересів приватних суб'єктів господарювання (підприємств та домогосподарств), чутливо реагувати на зміну технологій, зовнішніх і внутрішніх економічних чинників, форм власності, множинність джерел інвестицій та дій незалежних інвесторів тощо. Ключовими критеріями результативності організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки міста є: якість міського середовища, нові ресурси розвитку міст; зростання потенціалу людського розвитку; формування інноваційного й креативного потенціалу міського простору; створення умов для «креативного класу» та формування креативних лідерських центрів.

Станом на початок XXI століття міжнародною спільнотою до основних проблем у розвитку міст і населених пунктів було віднесено: харчування, здоров'я, забезпечення житлом, захист від злочинності та наслідків технологічної і природної небезпеки, міський тероризм, що є складовими забезпечення колективної безпеки. Констатовано, що лише частина з перелічених проблем (певна частина яких супроводжується виникненням ризиків та загроз) може бути розв'язана через інструменти запровадження міської політики, планування, проектування й управління. Було офіційно визначено три основні загрози убезпечення та безпеки міст, які пов'язувалися з

їхнім розвитком: 1) злочинність і насильство; 2) незахищеність землеволодінь та примусове виселення людей; 3) природні й спричинені людським чинником катастрофи, включаючи хронічні небезпеки низького рівня, такі як дорожньо-транспортні пригоди тощо.

З'ясовано, що багатоукладність економіки міст призводить до виникнення конфлікту інтересів між бізнесом, населенням, міською владою щодо концептуального бачення стратегічних цілей та діючих механізмів доступу до унікального ресурсного потенціалу розвитку міста (формування сприятливого середовища; забезпечення комфортності проживання населення; соціальна організація міста; виробництво).

У другому розділі роботи **«Науково-методичне забезпечення моніторингу та діагностики економічної безпеки міст»** здійснено аналіз зміни змісту й сутності структурних складових оцінювання економічної безпеки міста, надано функціональну характеристику ризиків та загроз місту, розроблено методичні підходи до оцінювання його економічної безпеки з урахуванням зарубіжного досвіду як основи для оцінювання результативності організаційно-економічної системи її забезпечення; запропоновано методичні підходи до моніторингу забезпечення економічної безпеки.

У роботі здійснено узагальнення підходів щодо проведення аналізу й оцінювання факторів, що впливають на економічну безпеку міста, а також запропоновано структурно-функціональний підхід до виявлення потенційних та ймовірних небезпечних впливів, ризиків і загроз як фундаментальний елемент формування системи забезпечення економічної безпеки міста.

Виходячи з узагальнення підходів до тлумачення загроз, ризиків, небезпек з'ясовано, що вони різняться за: імовірністю настання; можуть мати позитивні, негативні, нейтральні наслідки впливу на економічну безпеку; виділення об'єктивних і суб'єктивних факторів впливу на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні є достатньо умовним (наприклад щодо розгляду корупційної складової, тіньового обороту капіталу, можливостей наповнення бюджету, прозорості інвестицій тощо); однакові фактори не змінюючи суті й форми, а також сили впливу, можуть змінювати в часі результати впливу на систему економічної безпеки міста. Поділ факторів на зовнішні та внутрішні визначається місцем економіки міста в ієрархії глобальної економіки, при цьому зовнішні фактори визначаються загальною проблематикою економіки відповідного порядку, а внутрішні – виходять з місцевих особливостей і відмінностей конкретних міст.

З'ясовано, що пріоритетність факторів з часом змінюється. Це пояснюється виникненням нових тенденцій економічних та соціальних трансформацій, викликаних науково-технічним прогресом, зміною ролі інтелектуальної складової у забезпеченні стійкого інноваційного розвитку, активізацією інвестиційної діяльності, трансформацією економічної структури міста.

Сталий розвиток України є повільним, а сформована система управління щодо забезпечення його основних імперативів (економічних, екологічних, соціальних) – недостатньо результативною. Це зі свого боку, супроводжується посиленням безпекових аспектів подальшого розвитку як України у цілому, так і її міст та інших населених пунктів, нарощуванням негативних тенденцій у соціально-економічному розвитку, відставанням країни за основними показниками від загальносвітової спільноти. І досі не розв’язаними залишаються проблеми впровадження моделей збалансованого виробництва й споживання, спрямованих на забезпечення життєдіяльності людини, охорони і раціонального використання природних ресурсів, оптимізації ресурсної бази економічного та соціального розвитку й багато інших.

Розроблено науково-методичний підхід щодо оцінювання економічної безпеки міста як соціально-економічного ядра регіонального, національного, глобального простору, що має інтегрований вплив на сталий розвиток з урахуванням безпекових аспектів (економічних, демографічних, соціальних, екологічних тощо, статусу міст, результативності організаційних та економічних заходів за критеріями вразливості верств населення й домогосподарств, які перебувають у складних життєвих обставинах; можливості соціальної підтримки та надання соціальних послуг вразливим верствам населення, а також сприятливого міського середовища до переходу на інноваційний шлях розвитку на основі використання наявного потенціалу людських ресурсів міст.

Виконані розрахунки дали змогу реалізувати просторовий підхід до оцінювання рівня сталого розвитку України (станом на 2019 р.) за його основними, офіційно затвердженими цілями. Цей підхід був доповнений даними за результатами оцінювання прозорості міст (рейтингу), що також містить аналогічну вибірку даних, конкретизованих для ста міст України, та дає змогу оцінити загальну готовність муніципальної влади до подолання наявних корупційних ризиків у 14-ти сферах місцевого самоврядування й поліпшення економічної безпеки міст у цілому (рис. 1).

Запропонований підхід створює наукове підґрунтя дослідження організаційно-економічної системи забезпечення безпеки динамічного розвитку сучасного міста; встановлення негативних впливів на економічну безпеку міста за допомогою виявлення відповідності структурі системи економічної безпеки; обґрунтування вимог щодо забезпечення економічної безпеки; адекватності заходам та завданням протидії негативним впливам.

Це дає змогу сформувати систему регулярних процедур виявлення негативних факторів (ризиків) у конкретних умовах, звузити можливість прояву неврахованих можливостей і перейти до планового розроблення заходів та засобів передбачення й послаблення негативних впливів на економічну безпеку міста як складної соціально-економічної системи, забезпечення його всебічного сталого розвитку.

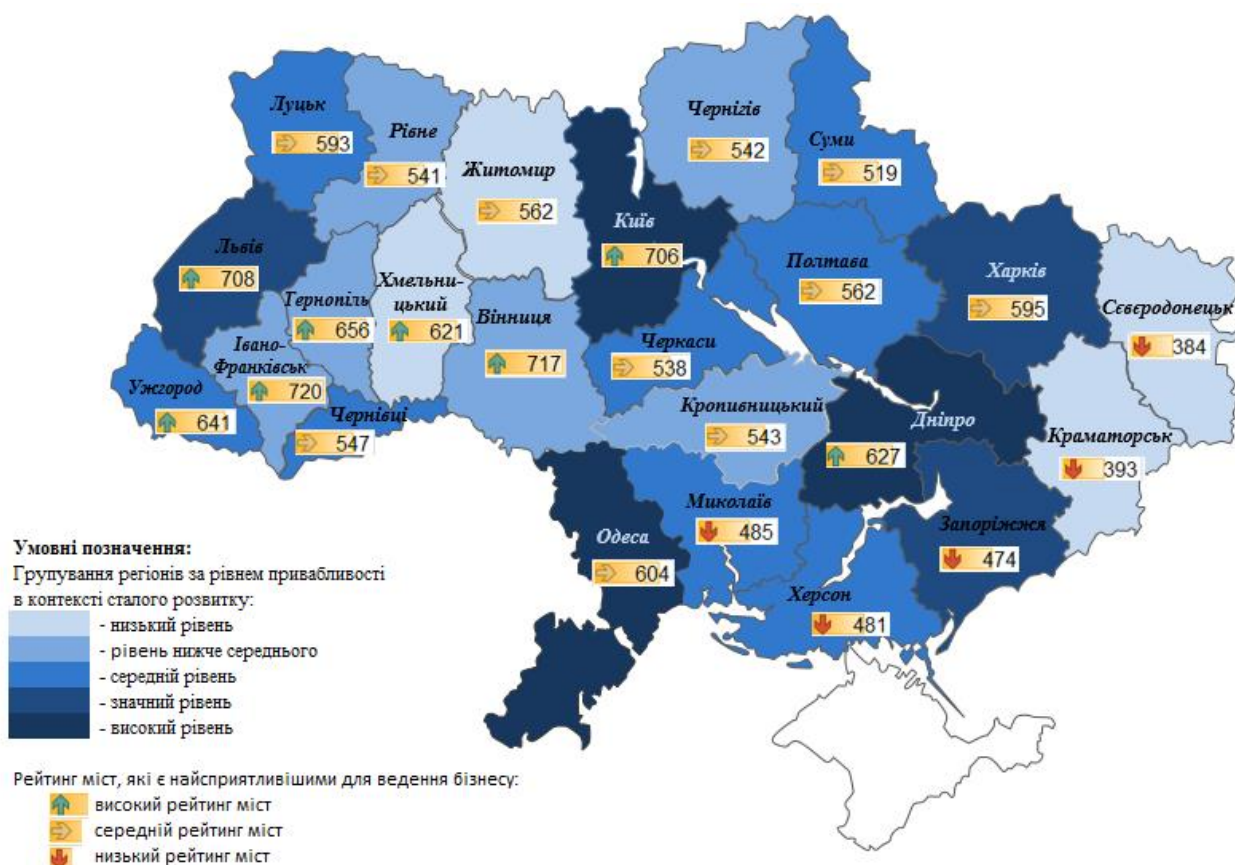

Рис.1. Просторовий підхід до оцінювання рівня привабливості сталого розвитку України у системі безпекоорієнтованих цілей і пріоритетів та індексу прозорості міст (у балах)

Примітка: складено автором на основі даних Державної служби статистики України, Програми «Прозорі міста/Transparent cities»

Виявлення сучасних, достатньо загрозливих тенденцій розвитку міст, підвищення рівня міграційної активності населення, необхідність забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст потребують упровадження методичного підходу до оцінювання їхньої економічної безпеки шляхом використання як ключового індикатора такої оцінки стану економічної безпеки домогосподарств як первинної ланки економіки, що водночас характеризує стан економічної безпеки на національному рівні, рівні регіону чи міста.

Застосування такого підходу дає змогу з'ясувати: як реалізується нова парадигма суспільного розвитку на засадах сталого розвитку, в основі котрої творчий потенціал людини та її добробут; які умови створено для формування креативного потенціалу території й трансформації традиційної структури економіки в інноваційно-креативну; наскільки є сприятливим міське середовище для творчого розвитку людини. Практичне використання такого методичного підходу дає змогу одержати аналітичну оцінку тенденцій розвитку м. Київ та виявити особливості взаємозв'язку між окремими показниками, що певною мірою характеризують економічну безпеку домогосподарств (рис. 2).

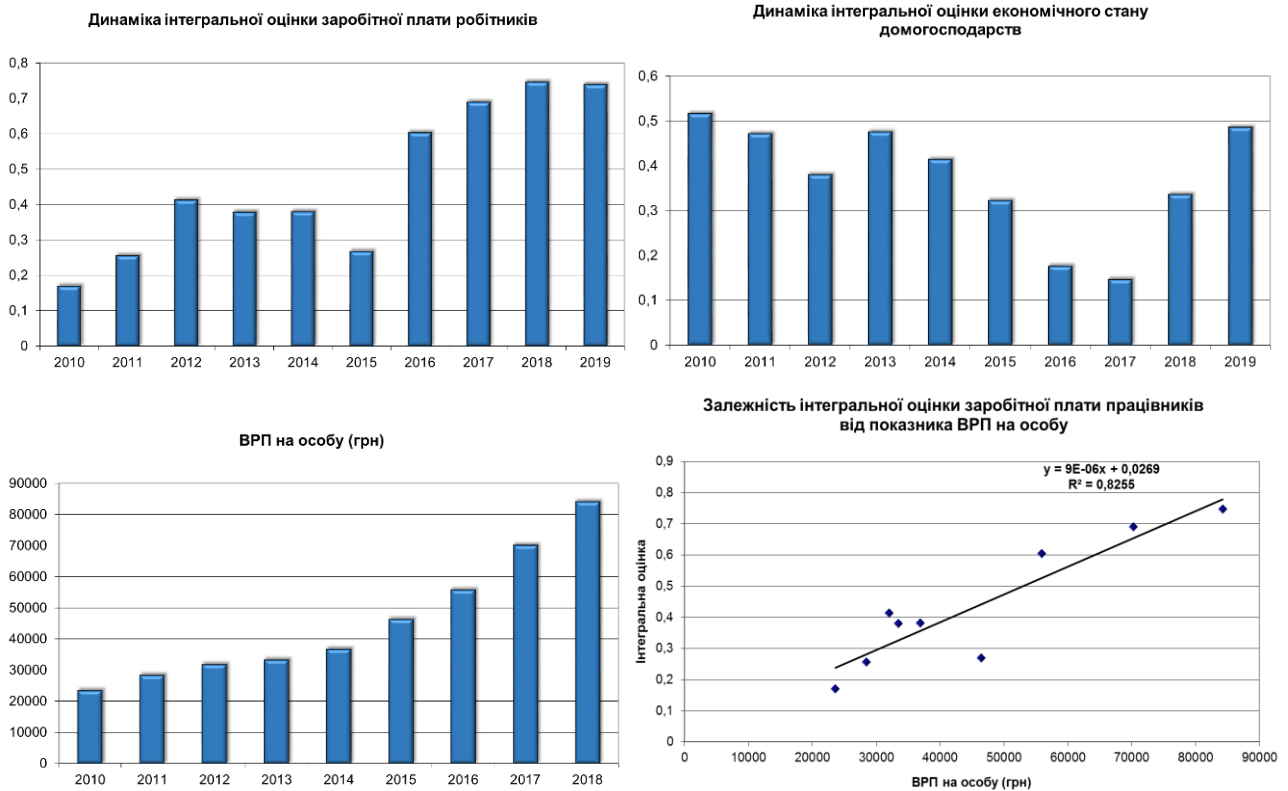

Рис. 2. Оцінювання особливостей стану домогосподарств та економічного розвитку м. Київ

Установлено, що в Україні модель економічного розвитку не забезпечує бажані параметри людського розвитку. Зокрема зростання ВРП у розрахунку на одну особу не супроводжується поліпшенням економічного стану домогосподарств.

Одержані результати складають основу сучасної організації моніторингу економічної безпеки міст та реалізації безпекоорієнтованих цілей сталого розвитку з урахуванням особливостей збереження життєво важливих соціальних складових функціонування суспільства й держави; розвитку домогосподарств і ризиків їх функціонування під впливом чинників інфляції, зміни політичної ситуації, безробіття, розвитку тіньової економіки тощо; дають змогу здійснення самооцінки домогосподарств з питань економічної безпеки їх функціонування та інтегрального підходу до ідентифікації їх стану на основі існуючих статистичних спостережень.

Система моніторингу забезпечує необхідними даними проведення аналізу економічної безпеки міста і дозволяє визначати граничні значення показників економічної безпеки міста, виконувати їх ранжування за значимістю, розраховувати інтегральний показник економічної безпеки міста. Це допомагає встановити загальні закономірності розвитку ситуації в економіці міста та сформулювати єдину концепцію забезпечення економічної безпеки міста.

У третьому розділі дисертаційної роботи «**Напрями формування комплексної системи організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки розвитку міста як складової національної економічної безпеки**» розглянуто концептуальний підхід до формування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки міста; комплексну систему економічної безпеки міст України; інструментарій запровадження нових моделей розвитку міст у контексті просторового розвитку та проектного управління.

Здійснено системний перегляд існуючих концепцій, стратегій, програм і планів економічного й соціального розвитку міст з урахуванням специфіки та динамічності розгортання демографічних, соціально-економічних процесів, самодостатності їхнього розвитку; гнучкості методів і форм управління їхнім розвитком та їх адекватності щодо зміни сили й вектора впливу зовнішніх і внутрішніх умов та факторів розвитку (де місто водночас виступає як статичний і динамічний об'єкт); надійності та адекватності інформаційно-аналітичного забезпечення і втілення нових методів проектного управління сталим розвитком міст. Сформовано систему принципів побудови організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки міста.

Розроблено концептуальний підхід до створення системи організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки міста, яка, по-перше, має бути інтегрована у загальнонаціональну систему управління; по-друге, урахувувати діюче нормативно-правове забезпечення функціонування міст; по-третє, забезпечувати у цілому сталий розвиток міст різного рангу; по четверте, урахувувати місцеву унікальність існуючих умов, ресурсів, особливостей, специфічних рис.

Обґрунтовано, що метою організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки міста є: створення та підтримання системи оптимальних умов життєдіяльності територіальної громади в цілому й кожного її представника; забезпечення сталого розвитку; збереження цілісності держави; усебічний розвиток міст України, що здатний забезпечити їх стійкість та протистояння внутрішнім і зовнішнім ризикам. Організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки міст України повинен виконувати низку важливих функцій, що впливають на розроблення та формування його організаційно-управлінської моделі (захисну; превентивну; регуляторну; інноваційну; соціальну).

Доведено, що організація комплексної системи забезпечення економічної безпеки міст України є складним і багатостороннім процесом, що вимагає наукового підходу до його організації. Форми та методи побудови комплексної системи економічної безпеки в конкретних містах повинні бути різні, але має бути єдина мета, націлена на вироблення й обґрунтування напрямів і підходів до організації процесу забезпечення економічної безпеки міст в Україні.

У роботі запропоновано схему поетапного забезпечення економічної безпеки міст з ідентифікацією процесів, що впливають на їхню безпеку, та відповідні методичні рекомендації, засоби, заходи, інструментарій (рис. 3).

Етап 1. Визначення переліку дій, подій та явищ, що можуть вплинути на економічну безпеку міста	1.1. Виявлення факторів і чинників зовнішнього та внутрішнього середовища; встановлення об'єктів аналізу. 1.2. Визначення переліку дій, подій і явищ з ранжуванням їх на коротко-, середньо- та довгострокові.
Етап 2. Установлення переліку й проведення аналізу ризиків та загроз, пошук можливостей.	2.1. Визначення методів збору й аналізу всієї необхідної інформації. 2.2. Установлення критеріальних кількісних і якісних оцінок отриманої інформації. 2.3. Визначення переліку ризиків та загроз за напрямками діяльності, часом настання й можливими наслідками.
Етап 3. Виділення переліку критичних факторів і чинників впливу на економічну безпеку міста.	3.1. Проведення моніторингу сукупності ризиків і загроз, їх частоти та вірогідності виникнення, можливості уникнення й нейтралізації економічних втрат з урахуванням витрачених на це ресурсів. 3.2. Ранжування виявлених найнебезпечніших факторів і чинників за вірогідністю та часом настання. 3.3. Ранжування за рівнем впливу на економіку міста. 3.4. Ранжування за можливістю уникнення та нейтралізації.
Етап 4. Визначення методів та способів реагування на негативні зміни зовнішнього й внутрішнього середовища економіки міста.	4.1. Шляхи ідентифікації небезпеки (ризиків і загроз). 4.2. Розроблення та формування стандартизованого переліку дій, спрямованих на нейтралізацію ризиків і загроз. 4.3. Визначення доцільності здійснення особливих заходів у разі виникнення небезпек. 4.4. Прийняття рішення підрозділом (департаментом) забезпечення економічної безпеки міста при настанні негативних ситуацій. 4.5. Розрахунок фінансування, дій та заходів порівняно з можливими збитками від настання негативних наслідків, вибір оптимального варіанта. 4.6. Здійснення комплексу заходів щодо недопущення нейтралізації або ухилення від настання негативної ситуації.
Етап 5. Виокремлення особливої інформації, що є важливою саме для цього міста.	5.1. Установлення й визначення особливостей та унікальних характеристик функціонування окремого міста. 5.2. Проведення аналізу попереднього досвіду. 5.3. Визначення достатності існуючих джерел інформації. 5.4. Формування системи індикаторів, симптомів, показників внутрішнього й зовнішнього середовища, що сигналізують про можливість настання негативних наслідків для економіки міста.

Рис. 3. Схема поетапного забезпечення економічної безпеки міст та вибору відповідного інструментарію

Предметом діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування в забезпеченні функціонування системи економічної безпеки міста є: визначення і моніторинг чинників, що підривають стійкість соціально-економічної системи міста й держави як поточно, так і в коротко- та довгостроковій перспективі; формування економічної політики й інституціональних перетворень, здійснення заходів та використання засобів, які усувають або пом'якшують шкідливий вплив цих чинників.

Доведено, що реалізація моделі сталого розвитку міст ґрунтується на забезпеченні відкритості, прозорості, доступності інформації, які створюють умови зростання конкурентоспроможності міст.

У табл. 1 запропоновано використовувати матрицю ідентифікації ризиків і загроз у забезпеченні їх конкурентоспроможності, що може водночас характеризувати передумови забезпечення економічної безпеки міст та можливості реалізації цілей сталого розвитку у містах України. Аналітичні дані дають змогу визначити результативність діяльності місцевих органів самоврядування міст і сформулювати пропозиції щодо пріоритетних напрямів удосконалення. Таким чином, реалізація запропонованої схеми забезпечення економічної безпеки міст дозволяє визначити необхідний інструментарій ідентифікації ризиків та загроз в економічному розвитку міста.

Матриця ідентифікації ризиків і загроз реалізації безпекоорієнтованих цілей сталого розвитку України з урахуванням їхнього індексу конкурентоспроможності у містах (2019–2021 рр.)

№ з/п	Міста України	Індекс конкурентоспроможності міст як індикатор економічного розвитку міста	Доступ до публічного майна	Прозорість та відкритість даних	Вартість дотримання законодавства	Податки та збори	Неформальні платежі та корупція	Безпека ведення бізнесу	Лідерство міської влади	Ресурси для розвитку	Підтримка інновацій
1	Хмельницький	72,96	8,03	9,34	7,01	8,02	8,84	5,55	9,35	6,08	6,10
2	Івано-Франківськ	66,95	6,29	7,30	8,45	6,55	8,49	6,25	8,34	6,10	4,57
3	Львів	66,15	6,33	5,91	8,63	7,45	6,77	6,64	6,75	3,25	7,24
4	Вінниця	65,45	5,55	8,34	6,16	8,28	7,69	6,64	8,07	4,98	6,20
5	Тернопіль	63,89	5,57	7,34	7,53	7,10	5,60	5,22	5,52	5,44	6,69
6	Чернігів	62,88	6,21	6,34	7,37	6,25	6,75	7,37	6,07	4,73	3,75
7	Краматорськ	58,84	5,33	5,96	8,06	3,50	6,66	8,34	5,57	4,90	3,75
8	Чернівці	58,72	7,51	5,331	7,26	7,58	4,91	7,44	3,92	4,08	4,25
9	Луцьк	55,33	4,67	6,40	7,10	3,28	5,82	6,32	4,84	4,52	6,49
10	Рівне	54,53	3,74	4,95	7,46	7,14	2,53	4,87	5,52	5,19	5,83
11	Житомир	53,75	5,65	7,23	5,87	6,97	4,67	4,05	5,23	4,94	4,65
12	Ужгород	53,69	3,98	4,68	8,86	8,75	3,29	4,64	4,37	4,72	3,48
13	Харків	51,80	3,09	6,15	5,16	7,66	4,76	6,82	4,28	5,42	5,38
14	Кропивницький	50,81	4,80	3,71	6,73	5,23	4,96	5,03	4,77	3,22	3,83
15	Дніпро	50,68	3,72	5,44	7,60	2,93	7,26	5,71	3,98	3,88	6,43
16	Суми	49,91	4,67	2,94	6,15	5,53	4,39	4,39	3,79	4,62	5,22
17	Миколаїв	49,52	5,03	4,10	5,89	5,73	4,95	5,6	4,52	4,42	4,85
18	Севєродонецьк	49,50	7,38	3,82	7,78	3,26	4,48	5,79	3,05	3,73	2,22
19	Черкаси	46,07	4,39	3,58	6,79	5,51	4,20	5,94	4,30	3,69	3,69
20	Полтава	44,91	4,04	3,23	7,60	3,57	3,82	5,01	2,75	3,63	4,06
21	Київ	44,10	3,35	6,38	2,29	3,12	5,52	4,01	4,07	4,21	6,27
22	Запоріжжя	42,41	2,67	5,76	6,38	3,89	4,09	3,62	3,64	4,32	3,10
23	Одеса	40,80	4,04	3,95	6,11	6,49	3,02	2,29		3,96	4,14
24	Херсон	31,62	4,61	1,00	3,91	2,25	1,04	2,98	3,02	3,87	2,57

Примітка: складено за даними: Аналітичний звіт. Індекс конкурентоспроможності міст України – 2019/2020 (USAID)

Умовні позначення:

високий показник

середній показник

низький показник

Реалізація запропонованого підходу потребує залучення органів місцевого самоврядування, виконавчої і судової гілок влади, підприємств, установ, організацій, громадян та їх об'єднань. Комплексна система економічної безпеки міста повинна функціонувати в таких режимах: повсякденному, підвищеної готовності, локального і глобального застосування.

У роботі обґрунтовано напрями формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки міст, інтегрованої у національну економіку, а також запропоновані інструменти мобілізації й концентрації матеріальних, фінансових, трудових та інтелектуальних ресурсів, їх раціонального й ефективного використання, котрі дають змогу забезпечити економічну безпеку міст та попередити формування економічних, екологічних і соціальних ризиків. Аргументовано доцільність поєднання концепції розвитку Smart-city та економічної безпеки міста за критеріями інноваційності й економічної безпеки, що потребує втілення нових моделей розвитку сучасного міста. Зокрема, міста є каталізаторами нових тенденцій та перетворень, а перехід до моделі Smart-city дає змогу врахувати основні тенденції багатовекторного суспільно-економічного руху, стратегічний напрям якого визначається імпульсним інноваційним розвитком.

У той же час реалізація моделі Smart-city передбачає створення доступної інформації для управління й водночас дієвого контролю виконання управлінських функцій, а також оптимального використання наявних ресурсів, урахування потреб і бажань мешканців міста, що не суперечить безпековому підходу та є основою побудови нових механізмів забезпечення економічної безпеки міста на засадах смарт-спеціалізації.

Особливо важливу роль у реалізації концепції Smart-city відіграє соціальний фактор (який реалізується у взаємозв'язку з такими категоріями, як людський капітал, людський розвиток, інтелектуальний потенціал, творчий потенціал, ідеї, досвід та професійні навички населення тощо), що слугує базисом системних перетворень. Структурування інституційного, соціального, економічного, технологічного та інших чинників щодо формування оптимальної моделі розвитку Smart-city створює підстави щодо переходу на цій основі до моделі інтегрованого управління розвитком міста.

Досліджено, що екологічно збалансована практика розвитку країн світу за останнє десятиліття дала змогу сформуванню низки важливих принципів, дотримання яких сприяє не лише переходові на засади екологізації економічної діяльності суб'єктів господарювання, а й визначенню засад організації еколого-економічної діяльності на рівні країни, регіонів, міст, територіальних громад. Ці принципи (оцінювання, запобігання (профілактики), обережності (перестороги), відповідальності, вимушених обмежень тощо) мають бути взяті до уваги під час розроблення стратегій розвитку населених пунктів з урахуванням їхніх економічних і природно-ресурсних особливостей, а також екологічної ситуації. Таким вимогам відповідає модель-проект GREEN CITY ACTION PLAN – «Зелені міста».

Реалізація моделей Smart-city, Smart-адаптації бізнесу, «GREEN CITY» тощо пов'язана зі стратегічним плануванням, довго- та короткостроковим прогнозуванням, проектуванням, бенчмаркінгом. Основною метою проекту є підтримка міст з метою вимірювання й порівняння їхніх екологічних показників, визначення пріоритетів дій та інвестицій для розв'язання проблем. Розв'язання екологічних проблем пропонується із застосуванням таких інструментів, як цільове планування, нарощування потенціалу та інвестиції у цій сфері, поліпшення екологічних показників міст.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило розв'язати наукове завдання щодо формування організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки міст України в умовах сталого розвитку. Отримані теоретичні, науково-методичні та прикладні результати дають підстави для таких висновків.

1. Обґрунтовано, що економічна безпека міста пов'язана зі станом існуванням широкого кола об'єктів і суб'єктів, проявляється через досягнення їхньої внутрішньої стійкості та міцності щодо зовнішніх викликів у результаті поступового розвитку суспільства, має об'єктно-видові прояви на різних рівнях її виникнення. Характер прояву економічної безпеки міста визначається сформованістю й результативністю організаційно-економічного забезпечення, що має бути узгоджене з безпекоорієнтованими цілями та пріоритетами сталого розвитку міста.

2. Систематизовано сучасні підходи до понять «місто» (як об'єкта, інтегрованого у регіональний, національний, глобальний простір), «економічна безпека міста», «організаційно-економічне забезпечення економічної безпеки» в умовах сталого розвитку, що дало змогу уточнити особливості прояву економічної безпеки, сформувати авторський підхід щодо методології дослідження економічної безпеки міста.

3. Доведено, що організаційно-економічне забезпечення економічної безпеки міста як складної, цілісної, інтегрованої у зовнішні процеси системи має бути узгоджено з міжнародною та загальнонаціональною концепцією комплексного управління сталим розвитком населених міст, що водночас має забезпечити баланс довгострокових цілей сталого розвитку і короткострокових інтересів бізнесу, населення, міської влади щодо концептуального бачення механізмів доступу до унікального ресурсного потенціалу розвитку міста.

4. Досліджено функціональні характеристики економічної безпеки міста та здійснено класифікацію ризиків і загроз реалізації моделі його сталого розвитку, що дало змогу вдосконалити науково-методичний, інформаційно-аналітичний інструментарій оцінювання економічної безпеки міста, сформувати систему параметрів, що враховують специфіку конкретної території.

5. Результати аналітичного оцінювання економічної безпеки міст дозволили констатувати, що ключовим фактором її формування є забезпечення безпеки домогосподарств, людини. Саме це слугує критерієм розподілу відповідальності між людиною (мешканцями містам) та державою (регіоном) щодо розв'язання діапазону загроз і ризиків, з якими вони стикаються.

6. Розроблено науково-методичні підходи до здійснення моніторингу забезпечення економічної безпеки міст, що дає змогу визначити загальні закономірності розвитку ситуації в економіці міста і сформувати єдину концепцію забезпечення економічної безпеки міста.

7. Запропоновано концептуальний підхід до створення системи організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки міста, яка має бути інтегрована у загальнонаціональну систему управління сталим розвитком

міст, а також схему поетапного забезпечення економічної безпеки міст з ідентифікацією процесів, що впливають на безпеку міст, та методичні рекомендації, засоби, заходи, інструментарій. Організаційно-економічне забезпечення економічної безпеки міст містить: базовий матеріальний рівень (реальний сектор, фінансова і фіскальна системи); організаційний рівень (адміністративно-правова система управління); реалізаційний (забезпечувальний) рівень (система способів та заходів щодо реалізації стратегічних і тактичних завдань).

8. Доведено, що принципово важливою умовою забезпечення економічної безпеки міст є відкритість та прозорість діяльності органів місцевого самоврядування, що у сучасних умовах гарантує зростання конкурентоспроможності міст, створює підґрунтя сталого розвитку України у системі безпекоорієнтованих цілей та пріоритетів. Запропоновано нові підходи до управління й упровадження інноваційних моделей розвитку міст.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Komelina O.V., Pluzhnyk A.V. The economic security of households at national economy level // O.V. Komelina, A.V. Pluzhnyk // Управління та адміністрування в національній економіці: інформаційно-аналітичний аспект: [колективна монографія] / За ред. д.е.н., проф. Комеліної О.В. – Полтава, А.Ф. Пусан, 2016. – С. 239 – 245. *Особистий внесок автора: проаналізовано сучасні зарубіжні та вітчизняні методичні підходи до оцінювання рівня економічної безпеки країн.*

Статті в наукових фахових виданнях України:

2. Pluzhnyk A. The sustainable development of modern cities in national economy system under conditions of globalization: security aspect // Economics And Region. – № 2 (77). – 2020. – Р. 25-31. – URL: DOI 10.26906/EiR.2020.2(77).1943

3. Плужник А. В. Моніторинг у системі забезпечення економічної безпеки міста / А.В. Плужник // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер.: Економічні науки.– 2012. – № 1 (52). – С. 75-77. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2012_1_16

4. Плужник А.В. Система факторів та чинників економічної безпеки міста // Вісник Одеського національного університету. – 2013. – Том18. Випуск 4. – С. 53 - 57. – Режим доступу: http://www.visnyk-onu.od.ua/journal/2013_18_4_3/14.pdf

5. Плужник А.В. Засади формування комплексної системи економічної безпеки міста // Кримський економічний вісник. Видавничий дім «Гельветика» (Херсон). – 2013. – № 6 (7), грудень – С. 93 - 97. – Режим доступу: <https://elibrary.ru/item.asp?id=21074897>

6. Плужник А.В. Формування системи управління ризиками та загрозами економічної безпеки міста / А.В. Плужник, М.Ю. Корсунська // Технологічний аудит та резерви виробництва. – 2015. – Випуск № 5 (24). Т. 4. –

С. 106 - 109. – Режим доступу: DOI: 10.15587/2312-8372.2015.47504 (Index Copernicus). *Особистий внесок автора: розроблено матрицю ризиків та їх наслідків для економічної безпеки міста, ідентифіковано фактори, що впливають на формування системи управління ризиками.*

7. Плужник А.В. Механізм бюджетного забезпечення міст в умовах децентралізації // Збірник наукових праць «Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України». Національна академія наук України, Інститут регіональних досліджень.– № 4.– 2015. – С. 8-13. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2015_4_4 (Index Copernicus)

8. Komelina O.V., Pluzhnyk A.V. Economic insecurity of households as a key indicator in estimating economic security of the country, region, city / O.V. Komelina, A. V. Pluzhnyk // Economics And Region. – № 94 (53). – 2015. – P. 86-91. – URL:

<https://drive.google.com/file/d/0Bwbz8yU2lkF9M0c1cXhNc0F1YTQ/view>.

Особистий внесок автора: доведено важливість і необхідність пошуку альтернативних методів оцінювання економічної безпеки економіки країни, проаналізовано сучасні закордонні методичні підходи до оцінювання економічної безпеки країни, регіону, міст з позиції економічної незахищеності домогосподарств.

Публікації у міжнародних фахових виданнях

9. Komelina O., Miniailenko I., Komelina A., Pluzhnyk A. Methodical and Practical Aspects of the Spatial Development of Ukrainian Regions, Based on Smart-specializations. Advances in Economics, Business and Management Research. Proceedings of the 2019 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System (MDSMES 2019). URL: <https://doi.org/10.2991/mdsmes-19.2019.28>. *Особистий внесок автора: досліджено механізм державно-приватного партнерства з урахуванням особливостей ресурсного забезпечення територій.*

10. Pluzhnyk A., Korsunsk M. Defining and measuring economic security (economic insecurity) – new approaches for Ukraine / A.W. Pluzhnyk, M. Korsunsk / Social Educational Project of Improving Knowledge in Economics. Journal Association 1901 "SEPIKE", 2016 – P.138-140. – URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/17767/1/Sepike.pdf> (Index Copernicus).

Особистий внесок автора: досліджено механізм державно-приватного партнерства з урахуванням особливостей ресурсного забезпечення територій.

11. Плужник А.В. Формування системи забезпечення економічної безпеки міста / А.В. Плужник // Международный научный журнал «ScienceRise». – Вып. № 3 (12). – Т. 7. – 2015. – С. 47-50. DOI: 10.15587/2313-8416.2015.47225

12. Плужник А.В. Альтернативний підхід до вимірювання економічної безпеки (національної економіки, регіону, міста) / Economics, management, law: problems and prospects: Collection of scientific articles. Vol. 1. – Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, 2015. – 368 p.

13. Плужник А.В. Монетарні важелі національної безпеки в умовах глобалізації / А.В. Плужник, Л.М. Титаренко, О.В. Марчишинець // Economics, management, law: problems of establishing and transformation: Collection of scientific articles. – Al Ghurair Printing and Publishing LLC, Dubai, UAE, 2016.– 404 p. – P. 195 -198. *Особистий внесок автора: досліджено вплив монетарних важелів на формування національної безпеки держави.*

Опубліковані праці апробаційного характеру:

14. Плужник А.В. Організаційні засади моніторингу безпеки економічного розвитку міст / А.В. Плужник // Реформування економічної системи країни: теоретичні та практичні аспекти: матеріали економічної наукової Інтернет-конференції – Тернопіль, 2012. – С. 25-26.

15. Плужник А.В. Забезпечення економічної безпеки міст шляхом регулювання ринку землі / А.В. Плужник. Сучасна економічна наука: теорія і практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 15–16 листопада 2012 р. – Полтава: ПолтНТУ, 2012. – С. 327-329.

16. Плужник А.В. Інформаційна безпека економіки міста в умовах глобалізації та науково-технічного прогресу / А.В. Плужник. // Materials of the VIII International research and practice conference «Scientific and technical progress of the XXI century», 15 – 17 December 2012. – Scientific journal «Aspect», Donetsk, 2012. – С. 50-52.

17. Титаренко Л.М., Плужник А.В. Інноваційна спрямованість іноземних інвестицій як фактор підвищення рівня фінансової безпеки держави / Л.М. Титаренко, А.В. Плужник // Фінансова безпека в системі забезпечення національних інтересів: проблеми та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18 – 19 квітня 2012 р. – Полтава: ПолтНТУ, 2012. – С. 184-186. *Особистий внесок автора: розкрито вплив іноземних інвестицій на фінансову безпеку держави.*

18. Плужник А.В. Формування механізму забезпечення економічної безпеки міста / А.В. Плужник // Теорія і практика наукових досліджень: матеріали ХХІІ Всеукраїнської Інтернет-конференції (25–26 грудня м. Тернопіль). – Тернопіль: Тайп, 2012. – С. 74-76.

19. Плужник А.В. Місто – складний соціально-економічний об'єкт у системі забезпечення економічної безпеки національної економіки / А.В. Плужник // Сучасний стан та перспективи розвитку економіки України: матеріали ХХVІІІ Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 2–3 серпня 2013 року). – Львів: ЛЕФ, 2013. – С. 10 - 13.

20. Плужник А.В. Класифікація міст України при забезпеченні економічної безпеки розвитку міст / А.В. Плужник. Модернізація економіки: проблеми, шляхи розвитку та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 13 – 14 вересня 2013 р.). – Дніпропетровськ: НО «Перспектива», 2013. – С.15-18.

21. Плужник А.В. Інноваційний підхід щодо виявлення ризиків та загроз економічного розвитку міст / А.В. Плужник. // Інноваційні економічні

механізми для розвитку підприємств, регіонів, країн: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (13 – 14 вересня 2013 р.). Національний гірничий університет. – Дніпропетровськ: Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С. 50-53.

22. Плужник А.В. Роль економічної безпеки в соціально-економічному розвитку національної економіки в умовах глобалізації / А.В. Плужник. // Інновації та традиції у сучасній науковій думці: збірник матеріалів Другої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (15 – 17 серпня 2013 року, м. Київ). – С. 59-63.

23. Плужник А.В. Організаційні засади системи економічної безпеки міст / Шляхи стабілізації економічного стану в країнах СНД: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 6 – 7 вересня 2013 р.) / ГО «Центр економічних досліджень та розвитку». – О.: ЦЕДР, 2013. – С 41-45.

24. Плужник А.В. Вплив глобалізації на розвиток економіки міста та забезпечення економічної безпеки / А.В. Плужник // Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Сімферополь, 16 – 17 серпня 2013 року). – Сімферополь: НО «Economics», 2013. – С.18-22.

25. Плужник А.В. Принципи визначення ризиків та загроз при вимірюванні економічної безпеки / А.В. Плужник // Promising problems of economics and management: Collection of scientific articles. – Publishing house «BREEZE», Montreal, Canada, 2015.– 500 p. – P. 369-372.

26. Плужник А.В. Господарство як складова оцінки економічної безпеки // Actual problems of economics, management and law in modern social and economic environment: Collection of scientific articles. – Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal, 2015.– 244 p.– P. 30-33.

27. Комеліна О.В., Бондар О.А., Самойленко І.О., Плужник А.В. Бенчмаркінг енергоефективності як багатоцільовий інструмент «розумної» адаптації бізнесу до вимог сталого розвитку / О.В. Комеліна, О.А. Бондар, І.О. Самойленко, А.В. Плужник // II Міжнародна українсько-азербайджанська конференція «BUILDING INNOVATIONS – 2019»: збірник наукових праць, Полтава, 23 – 24 травня 2019 року. – Полтава: ПолтНТУ, 2019. – 634 с. – С. 499-502. *Особистий внесок автора: досліджено особливості застосування інструментів «розумної» адаптації бізнесу до вимог сталого розвитку.*

28. Комеліна О.В., Плужник А.В., Корсунська М.Ю. Європейські принципи розвитку міст за моделлю «GREEN CITY ACTION PLAN» / О.В. Комеліна, А.В. Плужник, М.Ю. Корсунська // Еко Форум – 2019 : збірник тез доповідей III спеціалізованого міжнародного Запорізького екологічного форуму, 29 – 31 травня 2019 р. / Запорізька міська рада, Запорізька торгово-промислова палата. – Запоріжжя: Запорізька торгово-промислова палата, 2019. – 262 с. – С. 216-218. *Особистий внесок автора: розкрито сутність моделі «green city».*

29. Плужник А.В. Нові механізми забезпечення економічної безпеки міста на засадах смарт-спеціалізації // Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції: матеріали VI

Міжнародної науково-практичної конференції, 30 – 31 жовтня 2019 р. – Полтава: ФОП Пусан А.Ф., 2019. – 194 с. – С. 75-76.

30. Плужник А.В. Управління проектами у системі забезпечення реалізації національних пріоритетів соціально-економічного розвитку // Європейська проектна культура в Україні: стан, проблеми, перспективи: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя, 29–30 травня 2020 р.) / за ред. О. Гури, В. Меняйло. – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 216 с. – С. 149-151.

31. Pluzhnik A. Sustainable development cities imperatives in the 21st century global challenges system (security aspect). // The 18th INTERNATIONAL CONFERENCE INFORMATION TECHNOLOGIES AND MANAGEMENT 2020. April 23–24, 2020, ISMA University of Applied Science, Riga, Latvia. – P. 133-134.

АНОТАЦІЯ

Плужник А.В. Організаційно-економічні засади забезпечення економічної безпеки міст в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Міністерства освіти і науки України. – Полтава, 2021.

Робота присвячена розробленню теоретичних засад, удосконаленню методичних підходів та практичних рекомендацій щодо формування організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки міст України в умовах сталого розвитку.

У роботі розкрито особливості формування організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки міста у сучасних умовах. Визначено глобальну функцію міст як драйверів соціально-економічного розвитку світової економіки, країн, регіонів, що вимагає побудови нової моделі міста, цілей та пріоритетів економічного, соціального, культурного, екологічного, просторового розвитку. Визначено системні характеристики економічної безпеки міст, здійснено класифікацію ризиків і загроз реалізації моделі сталого розвитку міста. Запропоновано сукупність методичних підходів до оцінювання економічної безпеки міста та здійснення моніторингу забезпечення економічної безпеки міст.

Розроблено концептуальний підхід до управління розвитком міст та реалізації безпекоорієнтованої моделі сталого розвитку. Обґрунтовано напрями вдосконалення механізму організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки міст України в умовах сталого розвитку.

Ключові слова: місто, безпека, економічна безпека міста, організаційно-економічне забезпечення, національна економіка.

ABSTRACT

Andriy Pluzhnyk - Organizational and economic principles of ensuring cities economic security in Ukraine. - Manuscript.

Thesis for the Candidate's Degree in Economics Sciences in speciality 08.00.03 – Economics and National Economy Management. – National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» Ministry of Education and Science of Ukraine. – Poltava, 2021.

The thesis is devoted to developing theoretical principles, improving methodological approaches, and practical recommendations for forming organizational and economic support of Ukrainian cities' economic security in terms of sustainable development. Also conducted a study of cities' global function as drivers of social and economic development of the world economy, countries, regions, requiring the construction of a new city model, goals and priorities of economic, social, cultural, environmental, spatial development. The author identified a city as an object of economic security from the viewpoint of rapid integration into international economic processes and global added value chains, thus clarifying their status, role, and importance of cities in the hierarchy of objects in economic security. As well, generalized the world experience in research of cities' Economic security.

The thesis introduces a set of methodological approaches to assessing and monitoring the cities' economic security. Also proposed a scientific and methodological approach to reveal contradictions between the state of economic security of cities, the existing potential of spatial development, and the level of implementation of security-oriented goals of sustainable development. The approach is based on functional and indicator analysis to assess the region's economic security, integral assessment of interdependent indicators of spatial development, and the relationship of components of cities' economic security. That allows to assess local governments' effectiveness, determine priorities and measures to identify problems, counteract the emergence of real threats, and their neutralization in order to ensure the national economy's economic security. The author proved that the state of the cities' economic security and their functional stability and sustainability determine the formation and effectiveness of the existing organizational and economic mechanisms. Which at the same time should ensure economic and social effectiveness of strategic priorities realization of sustainable development of the cities.

The author developed a conceptual approach to urban development management and implementing a security-oriented model of sustainable development. It also proved the expediency of comprehensive implementation of the project approach's methodology in managing the city's sustainable development. Also substantiated the principles of cooperation with private businesses and the intensification of public-private partnership development at the city level in implementing modern city development models.

The author proposes directions for improving the mechanism of organizational and economic support of Ukrainian cities' economic security in sustainable development terms. Also proved the development stimulating necessity for small and medium-sized entrepreneurship, development of regional strategies focused on cities' development, regional programs of economic and social development, as well as coordination of city executive committees on these issues, taking into account the presented results of the dissertation.

Key words: city, security, economic security of the city, economic and organizational support, national economy.

Здано в набір 22.02.2021
Формат А4. Папір офсет. Друк ризогр.
Тираж 100 прим. Вид. №325 Ум. друк. арк. 0,9
Поліграфічний центр Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
36011, Полтава, Першотравневий проспект, 24
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції. Серія ДК №7019 від 19.12.2019 р.

